

Серія “ГОЛОСИ ЄВРОПИ”

ФРАНЦІЯ

**Honoré
de BALZAC**

**SPLENDEURS
ET MISÈRES
DES
COURTISANES**

**Оноре
де БАЛЬЗАК**

**РОЗКОШІ І ЗЛИДНІ
КУРТИЗАНОК**

Роман

*Переклад з французької
Єлизавети СТАРИНКЕВИЧ*

КИЇВ • ЗНАННЯ

Його ясновельможності, князю Альфонсо Серафіно ді Порча¹

Дозвольте мені поставити ваше ім'я на початку цього твору, суто паризького, але обміркованого у вашому домі останніми днями. Чи не природно подарувати вам квіти красномовства, що зросли у вашому саду, зрошувані жалкуваннями, які примусили мене взнати тугу за батьківщиною, і які ви пом'якшували, коли я ходив під кущами, де берести нагадували мені Єлисейські поля? Можливо, що цим я спокутую злочин — мріяти про Париж, мавши перед очима Міланський собор, прагнути до наших брудних вулиць на чистих і елегантних плитах Порта Ренци. Коли в мене буде готова до друку яка-небудь книга, гідна того, щоб її присвятити міланським жінкам, я матиму щастя знайти імена, вже дорогі вашим старим італійським оповідачам, серед імен осіб, яких ми любимо і яким я прошу вас нагадати про щиро відданого вам де Бальзака.

Липень 1838

ЧАСТИНА ПЕРША ЯК КОХАЮТЬ ВЕСЕЛІ ДІВЧАТА

1824 року на останньому балу в Опері багато масок були вражені красою юнака, що походжав по коридорах і фойє, наче особа, що чекає жінку, яку несподівані обставини затримали дома. Секрет такої ходи, то лінивої, то покvapливої, відомий тільки старим жінкам і заслуженим гультяям. Коли стільки народу збирається для побачень, юрба мало стежить за юрбою, інтереси її палкі, саме безділля заклопотане. Молодий денді так захопився уважним шуканням, що навіть не помічав свого успіху; глузливо-захоплених вигуків деяких масок, серйозного подиву, уїдливих дотепів, найніжніших слів — нічого цього він не чув і не бачив. Хоча краса ставила його

---

¹ *Князь Альфонсо Серафіно ді Порча* — знатний італійський аристократ, в чиему палаці, в Мілані, Бальзак зупинився проїздом у 1838 році. (Тут і далі — прим. ред.)

в ряд з тими рідкими відвідувачами балів у Опері, що приїз-
дять сюди заради пригоди і чекають її так, як чекали щасли-
вої ставки в рулетку ще за життя Фраскати¹, — він здавався
по-міщанськи впевненим у своєму успіхові; очевидно, він був
героєм однієї з тих таємниць з трьома учасниками, таєм-
ниць, які становлять саму суть маскарадів у Опері і відомі
лише тим, хто в них відіграє певну роль; адже для молодих
жінок, які відвідують бал тільки для того, щоб сказати: “Я
бачила”, для провінціалів, для недосвідчених юнаків, для
іноземців Опера має бути в такому разі палацом утоми й
нудьги. Для них ця чорна юрба, то повільна, то покvapлива,
що товчється, в’ється, крутиться, повертається, піднімаєть-
ся, спускається, — подібна до мурашок на купі дерева, — не
більше зрозуміла, ніж Біржа для селянина з Нижньої Брета-
ні, який і не чув про існування гробсбуха. У Парижі чоловіки,
за рідкими винятками, не маскуються; чоловік у доміно² зда-
ється смішним. У цьому виразно виявляється національний
характер. Люди, що бажають приховати своє щастя, можуть
піти на бал в Опері, але не потрапити туди, а маски, змушені
за будь-яку ціну ввійти, негайно виходять звідти. Одне з най-
цікавіших видовищ — це метушня біля входу, що утворюєть-
ся з самого початку балу, коли потік людей, які тікають, зі-
штовхується з тими, які піднімаються туди. Отже, чоловіки в
масках — це або ревнивці, що прийшли шпигувати за своїми
жінками, або жонаті зальотники, що уникають шпигунства з
боку своїх дружин; в обох випадках ситуація однаково ко-
мічна. Тим часом юнака непомітно для нього переслідувала
маска вбивці — гладкий і маленький чоловік, що котився,
мов барило. Кожен постійний відвідувач Опері вгадав би в
цьому доміно адміністратора, маклера, банкіра, нотаріуса,
взагалі будь-якого буржуа, що підглядає за зрадницею.
Справді, у вищому товаристві ніхто не бігає за доказами

---

¹ *Фраскати* — неаполітанець, що відкрив під час Директорії на
розі вулиці Рішельє і Бульвара кафе, яке перетворилося на ресто-
ран та велику гральню; бали й вечори, що тут давались, відвідува-
лись аристократами.

² *Доміно (італ.)* — зимовий палац духовних осіб; з другої поло-
вини XVI ст. почало також означати маскарадний плащ з капюшо-
ном, що вперше з’явився на маскарадах у Венеції.

ганьби. Вже кілька масок встигли, сміючись, показати одна одній на цього дивовижного чоловіка, інші гукали його, дехто з молоді глузував з нього; його кремезна фігура і манери виявляли підкреслену зневагу до всіх цих марних спроб зачепити його. Він ішов слідом за юнаком, наче переслідуваний дикий кабан, який не звертав уваги ні на свист куль біля вух, ні на гавкання собак позаду себе. Хоча, на перший погляд, і розвага і турботи вкрилися однаковим уславленим венеціанським чорним убранням, хоч і переплуталось усе на балу в Опері, але окремі кола паризького товариства знову зустрічаються там, пізнають і спостерігають одні за одними. Для деяких обізнаних є такі точні ознаки, за якими вони можуть читати цю чорну книгу інтересів, як цікавий роман. Отже, для постійних відвідувачів було ясно, що цей чоловік — не щасливий зальотник, бо в такому разі він мав би якусь умовну позначку — червону, білу або зелену, яка говорить про наперед передбачений успіх. Чи йшлося тут про помсту? Побачивши маску, що так близько йшла за щасливцем-юнаком, дехто з нероб знову придивлявся до того гарного обличчя, на якому позначалося божественне сяйво втіхи. Юнак викликав зацікавлення; чим далі йшов він, тим більше зростала цікавість. Адже все в ньому виявляло елегантні звички. За фатальним законом нашої епохи, цей чарівний юнак, якого ще недавно душила серед Парижа залізна рука злиднів, — і фізично і морально не дуже відрізнявся від найвитонченішого, найвихованішого з синів якого-небудь герцога або пера. Можливо, краса, молодість маскували в ньому глибокі безодні, як і в багатьох молодих людей, що бажають відігравати роль у Парижі, не маючи потрібного для своїх претензій капіталу, і щодня ризикують усім ради всього, приносячи жертви Випадкові — найбільш шанованому богові цього міста королів. А втім, його вбрання, його манери були бездоганні, він топтав класичні паркетні фойє, як постійний відвідувач Опері. Хто ж не помічав, що тут, як і в усіх сферах Парижа, є така манера поводитись, яка виявляє, хто ви, що ви робите, звідки прийшли і чого хочете!

— Гарний юнак! Звідси зручніше повернутися, щоб подивитись на нього, — сказала маска, в якій постійні відвідувачі Опері вгадували світську даму.

Зміст

<i>Частина перша. Як кохають веселі дівчата .....</i>	5
<i>Частина друга. Що коштує кохання старим .....</i>	149
<i>Частина третя. Куди ведуть лихі шляхи .....</i>	276
<i>Частина четверта. Останнє втілення Вотрена .....</i>	377